

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**PŘEDŠKOLNÍ PŘÍPRAVA DĚTÍ SE SPECIÁLNÍMI
VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI V MATEŘSKÉ
ŠKOLE V KARLOVARSKÉM KRAJI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Valerie Marie Volfová

Předškolní a mimoškolní pedagogika: Učitelství pro MŠ

Vedoucí práce: PhDr. Josef Slowík Ph.D.

Plzeň, 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Předškolní příprava dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřské škole v Karlovarském kraji* vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne

.....
Valerie Marie Volfová

Abstrakt

Bakalářská práce pojednává o předškolní přípravě dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřské škole. Cílem této práce je analyzovat vzdělávání těchto dětí v praxi, jaké metody a formy práce pedagogové využívají. Dílčím cílem je zjistit postoje a subjektivní názory dotazovaných pedagogů na zařazení těchto dětí do běžných tříd v mateřských školách.

Klíčová slova

inkluzivní vzdělávání, předškolní příprava, speciální vzdělávací potřeby, mateřská škola

Abstract

The bachelor thesis deals with the preschool preparation of children with special educational needs in kindergarten. The aim of this work is to analyze the education of these children in practice, what methods and forms of work teachers use. The partial objective is to find out the attitudes and subjective opinions of the interviewed teachers on the inclusion of these children in regular classes in kindergartens.

Keywords

inclusive education, preschool preparation, special educational needs, kindergarten

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Josefu Slowíkovi, Ph.D. za vstřícnost, odborné rady a věcné připomínky, které mi byly nápomocné při vypracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem pedagogům, kteří mi věnovali svůj čas při sběru dat k výzkumné části této práce. A v neposlední řadě děkuji své rodině, přátelům a příteli, kteří mi byli oporou během studia.

Obsah

ABSTRAKT	3
ABSTRACT	4
ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	10
1.1 <i>Dítě předškolního věku</i>	11
1.2 <i>Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání</i>	12
1.3 <i>Školní zralost</i>	13
1.4 <i>Školní připravenost</i>	14
1.5 <i>Odklad povinné školní docházky</i>	14
2 DÍTĚ SE SVP V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	16
2.1 <i>Pedagogická diagnostika</i>	17
2.2 <i>Školská poradenská zařízení</i>	18
2.3 <i>Rodina dítěte se SVP</i>	20
3 PODPORA V PŘÍPRAVĚ NA ŠKOLU U DĚTÍ SE SVP	22
3.1 <i>Podpůrná opatření</i>	24
3.2 <i>Stupně podpůrných opatření</i>	24
II VÝZKUMNÁ ČÁST	27
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	27
4.1 <i>Cíl výzkumného šetření</i>	27
4.2 <i>Výzkumné otázky</i>	27
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	28
5.1 <i>Dotazník</i>	28
5.2 <i>Rozhovor</i>	28
5.3 <i>Otevřené kódování</i>	29
5.4 <i>Etické aspekty</i>	29
6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A JEJICH INTERPRETACE	30
6.1 <i>Dotazníkové šetření</i>	30
6.1.2 <i>Výsledky dotazníkového šetření</i>	38

6.2 <i>Rozhovory</i>	39
7 CELKOVÉ SHRnutí VÝZKUMU	42
ZÁVĚR	44
RESUMÉ	45
SUMMARY	46
SEZNAM OBRÁZKŮ	50
SEZNAM TABULEK	51
SEZNAM PŘÍLOH	52

Seznam zkratek

IVP – individuální vzdělávací plán

MŠ – mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PO – podpůrné opatření

PLPP – plán pedagogické podpory

PPP – pedagogicko-psychologická poradna

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SPC – speciálně pedagogické centrum

SVP – speciálně vzdělávací potřeby

ŠPZ – školské poradenské zařízení

ŠVP – školní vzdělávací program

Úvod

Předškolní příprava dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen „SVP“), které jsou ve vzdělávacím procesu zařazeny do běžných tříd v mateřských školách (dále jen „MŠ“), je velice diskutované a zatím nejasné téma. V současné době je inkluzivní vzdělávání jedno z témat, na které má společnost rozporuplné názory. Nejen společnost, ale také pedagogové a vedení mateřských škol, které mají za úkol připravit na budoucí vzdělávání všechny děti stejně, bez rozdílu.

Toto téma bylo zvoleno vzhledem k osobní zkušenosti se třídou zřízenou dle § 16 odst. 9 školského zákona, kde jsou děti se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávány s velice odborným, laskavým a individuálním přístupem. Jejich speciální potřeby jsou naplňovány ve všech ohledech.

Cílem práce je zjistit, zda děti se speciálními vzdělávacími potřebami mohou získat dostatečně hodnotnou a odbornou péči i v početném kolektivu běžné třídy a zda jsou na to připraveni právě pedagogové, kteří plní tento mnohdy nelehký úkol. Přesněji se jedná o zjištění využívaných metod, postupů, forem práce a také subjektivních názorů a postojů pedagogů na zařazení dětí se SVP do běžných tříd.

Teoretická část je členěna do tří kapitol. V první kapitole se zabýváme předškolním vzděláváním jako takovým, charakterizujeme dítě předškolního věku, vymezujeme a objasňujeme pojmy jako například školní zralost a připravenost, odklad povinné školní docházky a dokument Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen „RVP PV“). Druhá kapitola je věnována dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, jejich rodinám, poradenským zařízením a pedagogické diagnostice. Ve třetí kapitole se objevují příklady dobré praxe při práci s těmito dětmi a podpůrná opatření jako nedílná součást ve vzdělávání právě výše zmíněných dětí.

Část empirická je tvořena výzkumem, pro který byl zhotoven polostrukturovaný dotazník, ten byl rozeslán do mateřských škol v Karlovarském kraji. Z respondentů, kteří dotazník vyplnili, byly vybrány dvě paní učitelky a jedna paní ředitelka, které se dále účastnily polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory slouží jako doplnění a ujasnění subjektivních názorů jednotlivých pedagogů na inkluzivní vzdělávání, a tedy na zařazení dětí se SVP do běžných tříd. Pro analýzu dat získaných během rozhovorů byla využita metoda otevřeného kódování. Zmíněné metody a získané výsledky jsou též obsaženy v této práci.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Předškolní vzdělávání

Pojem předškolní vzdělávání v současné době představuje organizovaný proces, který se odehrává v určitém prostoru a v určitém časovém úseku. Jedná se o vzájemnou interakci mezi učitelem a dítětem, která probíhá systematicky a jejím záměrem je dosažení předem stanovených cílů, tyto cíle jsou vymezeny Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Učitel v této interakci přizpůsobuje své metody, obsah a vzdělávací formy kognitivním, fyziologickým, emocionálním a sociálním potřebám každého dítěte, vnímá dítě jako individuální bytost a maximálně respektuje a reaguje na jeho potřeby a specifika (Šmelová, 2018).

Do předškolního vzdělávání neřadíme pouze vzdělávání jako takové, ale i výchovu, která vede k osvojení morálních norem a hodnot, které daná kultura uznává. Cílem je vychovat z dítěte jedinečnou, samostatnou a cílevědomou bytost, která se dokáže zařadit do společnosti, která ho obklopuje. Vytváříme předpoklad pro to, aby bylo dítě schopné pokračovat v dalším vzdělávání a mělo potřebné schopnosti a dovednosti, které jsou žádoucí při jeho cestě životem. Pokud jsou výchovné procesy efektivní, následují procesy vzdělávací, ty slouží k naplnění fyziologických a psychosociálních potřeb (pocit bezpečí, sounáležitosti, jistoty a uznání); (Průcha, Kořátková, 2013).

Předškolní vzdělávání nejčastěji probíhá ve vzdělávacích institucích, k tomu také přispívá fakt, že od 1. 1. 2017 je dítě, které do začátku školního roku dovršilo 5 let věku, povinné navštěvovat poslední rok primární školy, kde probíhá jeho příprava na další vzdělávání. Toto bylo dáno zákonem č. 178/2016 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). To, že byl tento rok předškolní přípravy zaveden jako povinný, svědčí o její důležitosti v životě každého člověka. Cílem bylo také snížit počet odkladů školní docházky dětí (Šmelová, 2018).

Každý pedagog v mateřské škole by měl vycházet z předem stanovené pedagogické diagnostiky, která mu poskytne základní informace o aktuální úrovni rozvoje dítěte v různých vzdělávacích oblastech. Na základě průběžné pedagogické diagnostiky pedagog navazuje na již dítětem osvojené poznatky, dovednosti a zkušenosti, sleduje vývoj, úroveň schopnosti učení a jeho přirozené zrání (Kořátková, 2014).

„Předškolní vzdělávání zohledňuje věkové a individuální zvláštnosti, navazuje na dětské poznatky a dovednosti, vytváří komplexně pojaté vzdělávací celky a probíhá v aktivních

činnostech dětí. Má svůj význam pro sociální učení a uplatňování sociálních dovedností ve skupině vrstevníků a v širším spektru lidských vztahů.“ (Kořátková, 2014, s. 58).

1.1 Dítě předškolního věku

E. Šmelová (2018) ve své knize uvádí, jak lidský život průběžně prochází určitými etapami, které na sebe navazují. Tyto etapy vnímáme na základě nápadných znaků, které charakterizují určité stádium lidského bytí. Jedná se o biologické, psychologické a sociální změny, dle kterých lidský život členíme na etapy a jednou z nich je právě období předškolního věku.

Pro dítě v předškolním věku je charakteristická jeho aktivita, touží po poznání, pozornosti, a kontaktu s vrstevníky i dospělými jedinci. Aby mohlo naplnit a rozvíjet své potřeby, využíváme jako stěžejní činnost hru. Hra má pro dítě v předškolním věku hlavní význam při jeho zkoumání, získávání nových poznatkům, dovedností, zkušeností a prozkoumávání hranic svých možností. Dítě při hře nejefektivněji poznává svět, kterým je obklopené, učí se a rozvíjí svůj zájem o předměty a osoby okolo sebe. Hra je jednou ze základních vývojových potřeb a díky ní může docházet k celkovému posouvání a rozvíjení osobnosti dítěte (Kořátková, 2014).

Vágnerová (1999) ve své knize uvádí, že v předškolním věku je důležitá zralost nervové soustavy, umožňuje dítěti lépe se koncentrovat a přispívá tak k rozvoji zrakového a sluchového vnímání. Při vývoji mozku se dále rozvíjí i pohybové funkce a s nimi hrubá motorika, která je podstatná pro následný rozvoj motoriky jemné.

V tomto věku je již úroveň senzomotorického vývoje dítěte na takové úrovni, kdy umožňuje jedinci vykonávat rozmanité pohybové aktivity. Postupně tedy dochází ke zdokonalování jednotlivých pohybů, koordinace a činností jako například lezení, skákání, chůze ze schodů a podobně. Postupně se zdokonalují i pracovní činnosti, jako je stříhání, lepení, mačkání papíru, trhání a tak dále. Zručnost se začne projevovat například při sebeobsluze, dítě zvládá umýt si ruce, samo se obléct, dojít na toaletu, samostatně se za pomoci příboru najíst (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Zároveň je fantazie a představivost předškolního dítěte tak bohatá, že všechny výše zmíněné získané dovednosti dokáže využít pro dosažení kvalitní interakce s ostatními vrstevníky. Dítě začíná regulovat své jednání, vnímá, co je správné a co špatné, a to především, když získává od okolí dostatečnou zpětnou vazbu na jeho pokroky a chování. V tomto hrají značnou roli také rodiče dítěte, i oni nesmí být k dítěti lhostejní, je

potřeba, aby bylo dítě chválené, podporované, ale i usměřňované. Dítě v předškolním věku poznává spoustu nového, většina životních situací je pro něj zcela nová a dítě teprve poznává, jak v dané chvíli reagovat a jednat, v tom mu pomáhá dospělý, ať už učitel, či člen rodiny. Pokud jde o samotný prožitek, je to to nejvýznamnější, čím se dítě učí. Cílem učitele je podpořit dětskou představivost tak, aby o silných zážitcích mohlo dítě povídat

a přemýšlet. Velmi intenzivně se v období předškolního věku tvoří kognitivní (poznávací) procesy, jako je paměť, vnímání, představivost, myšlení a pozornost (Šmelová, 2018).

1.2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je jeden z důležitých dokumentů, který vymezuje obsah tohoto vzdělávání. Dalšími dokumenty jsou Národní program rozvoje vzdělávání v ČR a Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním

a vyšším odborném a jiném vzdělávání (Průcha, Koťátková, 2013).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je definován jako kurikulární dokument, podle kterého si MŠ vytváří školní vzdělávací programy (dále jen „ŠVP“). RVP PV má dohromady 12 kapitol a postihuje hlavní principy vzdělávání předškolních dětí, kterými jsou např.: respektovat individuální potřeby a možnosti dítěte, zajistit všem odpovídající efekt vzdělání a zaměřit se na kvalitu školy. Koťátková (2014) tyto principy uvádí jako vhodné podmínky pro předškolní vzdělávání, kterými jsou například podnětné a vstřícné prostředí, soužití bez ohledu na rozdílnost skupiny, ucelená témata s nadcházejícími souvislostmi, volnost a spontánní činnost.

RVP PV pracuje se čtyřmi cílovými kategoriemi:

- Rámcové cíle – vyjadřující univerzální záměry předškolního vzdělávání;
- Klíčové kompetence – představují výstupy, resp. obecnější způsobilosti, dosažitelné v předškolním vzdělávání;
- Dílčí cíle – vyjadřují konkrétní záměry příslušející té které vzdělávací oblasti;
- Dílčí výstupy – dílčí poznatky, dovednosti, postoje a hodnoty, které dílčím cílům odpovídají (RVP PV, 2018, s. 19).

1.3 Školní zralost

Pojem školní zralost lze definovat jako dosažení dostatečného stupně vývoje dítěte, aby bylo schopno bez větších komplikací účastnit se výchovně-vzdělávacího procesu (Bednářová, Šmardová, 2010).

Kropáčková (2008) popisuje školní zralost jako stav, kdy je dítě fyzicky, psychicky, sociálně a emocionálně zralé, aby bylo schopno zvládnout požadavky na něj kladené během školní docházky.

Pokud chceme zjistit, zda je dítě zralé na přechod z mateřské školy do školy základní, je posuzováno na základě jeho fyzické zralosti. Jedná se o následující oblasti: výška, váha, postava, výměna mléčných zubů a také tzv. Filipínská míra, při které je potřeba, aby se dítě dotklo dlaní ruky ucha na opačné straně těla. Tyto oblasti posuzují zejména pediatři. Obecně by dítě mělo být schopno zaujmout určité postavení a začlenit se do kolektivu, kterým je obklopeno a projevit chuť se učit novým věcem (Kropáčková, 2008).

Dle Nádvořnickové (2018) se školní zralost dítěte určuje na základě třech hlavních oblastí. Těmi je jeho zdravotní a fyzický stav, dosažená úroveň psychických funkcí a dosažení zralosti v oblasti pracovních a sociálních schopností. *„Pracovní zralost lze chápat jako přiměřenou schopnost člověka zapojit se do pracovních činností a podávat v nich přiměřené výkony, vnímat práci jako přirozenou a běžnou součást života a dokázat se na ni potřebnou dobu soustředit.“* (Nádvořnicková, 2018, s. 68). Zralost sociální lze charakterizovat jako schopnost člověka začlenit se do chodu sociálních skupin a přijmout jejich hodnoty, normy, a především svou vlastní roli jako jedince.

„Některé nezralé děti potřebují pouze čas a přirozené vyvrání, některým je však třeba poskytnout podporu v rozvoji nevyzrálých nebo přímo oslabených oblastí. Na ní by se měla podílet jak rodina, tak MŠ například formou individuálního výchovně-vzdělávacího plánu, předškolní přípravy v MŠ, edukativně-stimulační skupiny pro dítě s rodičem na půdě pedagogicko-psychologické poradny, MŠ nebo ZŠ; možná je i individuální speciálně-pedagogická péče v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně-pedagogickém centru; jinou formou je přípravný ročník při ZŠ nebo ZŠ speciální.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 7).

Pro posouzení školní zralosti se využívá velké množství testů, které je možné provést i na půdě mateřské školy, jedním z nejpoužívanějších testů je tzv. Jiráskův test školní zralosti. Dítě předškolního věku plní celkem tři úkoly, jedním z nich je nakreslit lidskou postavu, tímto zjišťujeme lateralitu, grafomotoriku a celkovou rozumovou úroveň. Druhým úkolem odborník zjišťuje schopnost dítěte soustředit se tím, že ho nechá napodobit psanou větu. Také může sledovat úsilí, které dítě vyvine, aby úkol dokončilo. Třetím a posledním úkolem je obkreslit skupinu 10 teček. Dítě tímto úkolem prokáže svou pohybovou koordinaci a přesnost (Otevřelová, 2016).

1.4 Školní připravenost

„Školní připravenost bychom mohli definovat jako způsobilost a stav rozvoje obecných a praktických vědomostí, dovedností, a návyků, které umožní dítěti pokračovat ve svém vývoji prostřednictvím školního vzdělávání.“ (Kořátková, 2014, s. 139).

Na připravenosti dítěte na školní docházku závisí také působení jeho sociálního prostředí, nejvíce na rodině a předškolním zařízení (Přinosilová, 2007).

Aby bylo možné hodnotit připravenost dítěte předškolního věku, využíváme kompetence v oblastech emocionálně-sociálních, kognitivních, somatických a pracovních, které jsou obsažené v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Tento program je jednou z nejzákladnějších publikací, ve které se uvádí vhodné metody, cíle a možná rizika, orientace v nich je nezbytná pro práci s dítětem předškolního věku (Bednářová, Šmardová, 2010).

„V našem školském systému má posuzování školní zralosti a připravenosti již mnohaletou tradici, která je spojená se jmény průkopníků a realizátorů dané problematiky J. Jiráskem, J. Langmeierem, Z. Matějčkem, M. Kořínkem a jinými, ale i pedagogickou praxí mateřských škol. Vstup do škol je limitován nejen věkem, ale i odpovídající vývojovou úrovní, která umožní dítěti zvládnout školní požadavky a úspěšně přijmout roli žáka.“ (Valentová, 2002, s. 104).

1.5 Odklad povinné školní docházky

V České republice je povinná školní docházka po dobu devíti školních let, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku. Dítě, které před začátkem školního roku dosáhne šestého roku věku je v tomto roce povinné zahájit svou školní docházku, a to v případě, pokud mu není povolen odklad školní docházky. [1]

Dle ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) musí povinnou školní docházku zahájit dítě nejpozději ve školním roce, kdy dovrší věku osmi let, to v případě, kdy je dítěti prodloužena doba předškolní přípravy a je mu umožněn odklad školní docházky. [2]

Dandová (2018) uvádí, že žádost o odklad povinné školní docházky podává vždy zákonný zástupce dítěte a směřuje ji k řediteli školy, ve které má dané dítě docházku zahájit. Žádost musí být doplněna o odborné posouzení zralosti a připravenosti dítěte, a to buď školským poradenským zařízením, odborným lékařem, či klinickým logopedem.

2 Dítě se SVP v předškolním věku

Dle RVP PV je potřeba dbát na individuální potřeby všech dětí bez rozdílu, ovšem ve vzdělávacích institucích jsou vzdělávány také děti, které potřebují tzv. speciální vzdělávací potřeby. *„Vzdělávání je důsledně vázáno k individuálně různým potřebám a možnostem jednotlivých dětí, včetně vzdělávacích potřeb speciálních. Každému dítěti je poskytnuta pomoc a podpora v míře, kterou individuálně potřebuje, a v kvalitě, která mu vyhovuje.“* (RVP PV, 2018, s. 7).

RVP PV dále uvádí následující: *„Dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami je dítě, které k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění a užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Tyto děti mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření z výčtu uvedeného v § 16 školského zákona.“* (RVP PV, 2018, s. 35).

Lechta (2010) ve své knize popisuje, že součástí edukačního procesu jsou děti, které mají odlišné výukové předpoklady, zájmy, potřeby i socializační zkušenosti, jak tedy můžeme užívat pojmy, které tyto děti dělí na „zdravé“ a „nemocné“ či „normální“ a „postižené“?

„Odborná a vědecká nomenklatura však potřebuje výraz, se kterým je možné operovat při terminologickém diferencování tzv. majoritní (tj. „intaktní“) populace a populace s nějakým postižením, narušením či ohrožením.“ (Lechta, 2010, s. 20).

Slowík (2016) ve své knize uvádí druhy postižení, společně s oborem, který se daným postižením zabývá. Rozdělení jednotlivých postižení je následující:

- Tělesná postižení;
- Zraková postižení;
- Sluchová postižení;
- Mentální postižení;
- Narušená komunikační schopnost (vady a poruchy řeči);
- Poruchy chování a sociální deviace;
- Specifické poruchy učení, projevy LMD (včetně syndromů ADD, ADHD).

Dle kolektivu autorů projektu WELCOME (2019) jsou druhy speciálních potřeb následující:

- Problémy v chování;
- Pervazivní vývojové poruchy;
- Emoční poruchy;
- Narušená komunikační schopnost;
- Mentální retardace;
- Tělesné postižení;
- Smyslové postižení;
- Sociální znevýhodnění;
- Mimořádné nadání.

2.1 Pedagogická diagnostika

Pojem diagnostika můžeme chápat jako poznávací proces, který se zabývá do hloubky určitou problematikou a napomáhá v rozšíření našeho poznání. S tímto pojmem se lze setkat ve více vědních oborech (diagnostika lékařská, psychologická, sociální atd.). Diagnostický proces vede ke stanovení aktuální diagnózy (Opařilová, 2019).

Diagnostika žáka (dítěte) zkoumá zvláštnosti, individualitu a osobnost každého dítěte. Napomáhá při dalších krocích v jeho výchovně-vzdělávacím procesu, tzn. jak s daným dítětem pracovat, aby byl maximálně využit jeho potenciál.

„Diagnostika je poznávací proces, cílem je poznání jedince, jeho důležitých znaků, charakteristik, vztahů a souvislostí. Cílem není léčba, ale výchova a vzdělávání. Diagnostika zkoumá průběh vývoje jedince. Na diagnóze se podílejí lékaři, speciální pedagogové, sociální pracovníci a jiní, jde tedy o týmovou práci.“ (Opařilová, 2019, s. 66).

„Pedagogická diagnostika zaměřená na dítě je průběžná činnost učitelek v mateřské škole orientovaná na sledování stavu rozvoje dítěte. Na základě těchto zjištění učitelka připravuje vhodnou vzdělávací nabídku a volí odpovídající přístupy a pomoc podle potřeb dítěte/děti.“ (Průcha, Koťátková, 2013, s. 88).

Zelinková (2011) ve své knize uvádí osm metod pedagogické diagnostiky, které lze v praxi využít, zní následovně:

- Pozorování;
- Rozhovor;
- Anamnéza;
- Dotazníky;
- Testy;
- Metody ověřování vědomostí a dovedností;
- Analýza výsledků činnosti a analýza úkolů;
- Pedagogická dokumentace.

Dle Opravilové (2016, s. 132) pedagog pozoruje a vyhodnocuje následující:

- Zdravotní stav;
- Tělesný vývoj;
- Psychický a sociální vývoj jak u dětí zdravých, tak u dětí se speciálně vzdělávacími potřebami;
- Sociální vztahy a atmosféru ve třídě;
- Adaptaci dítěte na pobyt v mateřské škole;
- Pozici dítěte ve skupině a průběh integrace;
- Úroveň školní zralosti a připravenosti;
- Participaci rodiny na výchově atd.

2.2 Školská poradenská zařízení

Pojem školské poradenské zařízení (dále jen „ŠPZ“) je dle vyhlášky 72/2005 Sb. definován jako zařízení, ve kterém je dětem, žákům a studentům poskytována bezplatná poradenská služba, jejíž elementy jsou následující:

- a) „Zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb nebo mimořádného nadání žáka;
- b) Doporučení vhodných podpůrných opatření a vyhodnocení poskytování podpůrných opatření žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a žákům mimořádně nadaným;
- c) Doporučení zařazení žáka do školy, třídy, oddělení nebo studijní skupiny zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona nebo zařazení nebo převedení do vzdělávacího programu odpovídajícího vzdělávacím potřebám žáka;

d) Podpoře vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných ve školách a školských zařízeních, jakož i zmírňování důsledků znevýhodnění a prevenci jeho prohlubování.“

Školská poradenská zařízení jsou tvořena:

- Pedagogicko-psychologickou poradnou;
- Speciálně pedagogickým centrem (dále jen „SPC“). [3]

Účelem jednotlivých zařízení je vytvořit psychologickou či speciálně pedagogickou diagnostiku dětí, žáků a studentů (dále jen „dětí“) se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných. Poradenská zařízení následně vydají zprávy a doporučení, podle kterých je potřeba vytvořit vhodné podmínky ve výchově a vzdělávání výše zmíněných dětí.

Michalík (2008) popisuje školská poradenská zařízení jako nezbytnou složku soudobého vzdělávacího systému, a to především dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Spolupráce mezi školou a ŠPZ ovlivňuje efektivitu práce s těmito dětmi a je rozhodující věcí v kvalitním inkluzivním vzdělávání. Školský poradenský systém nabízí dětem se SVP, jejich rodičům a školám diagnostické a poradenské služby.

Pedagogicko-psychologické poradny provádějí komplexní speciálně-pedagogickou, psychologickou i sociální pomoc. Hlavní náplní těchto zařízení je diagnostika, intervence, poradenství, prevence a nápravná péče.

Funkce speciálně pedagogického centra je zaměřena na podporu dětí asi od tří do devatenácti let věku. Tyto děti jsou znevýhodněny především svým zdravotním postižením. Speciálně pedagogické centrum je k dispozici při vytváření IVP, zapůjčují speciální pomůcky, učebnice i přístroje, zajišťují odbornou metodickou pomoc. SPC může působit také ambulantně (Knotová, 2014).

V České republice jsou zřízena speciální poradenská centra, která se zaměřují na žáky:

- S vadami řeči;
- Se zrakovým postižením;
- Se sluchovým postižením;
- S tělesným postižením;
- S mentálním postižením;
- S poruchou autistického spektra;
- Hluchoslepé;
- S více vadami (Kendíková, 2016, s. 53).

2.3 Rodina dítěte se SVP

„Nemoc dítěte je pro rodiče silnou stresovou situací. Způsob, jakým ji rodiče zvládají a jak na ni reagují, spoluurčuje, jak velkou zátěží bude nemoc pro dítě.“ (Vágnerová, 2004, s. 37).

Nově vzniklá situace je pro rodiče vždy emotivně náročná, potýkají se s pocity úzkosti, strachu, vzteku, smutku a mnoho dalších. Pro dítě je ovšem nejméně škodlivá, pokud rodič událost dokáže zpracovat co nejrychleji a nepřenáší své negativní pocity a obavy na dítě.

Proces zvládnání zátěžové situace:

1. Fáze šoku a popření – rodič odmítá uvěřit, věří, že se „probudí ze zlého snu“;
2. Fáze akceptace a vyrovnávání se s problémem – rodina se učí přijmout realitu, členové rodiny se vzájemně obviňují, v této fázi se nejčastěji jedná o rozpad rodiny;
3. Fáze smíření a realismu – uvědomění si skutečnosti, přijmutí reality, rodiny jsou v této fázi výrazně semknutější a riziko rozpadu je tedy značně sníženo (Slowík, 2016).

Pro rodiny, které se ocitnou v situaci, která si žádá speciální pomoc a odbornou péči existují instituce, které jim napomáhají při zvládnání péče a vytváření vhodných podmínek při vývoji dítěte. V první řadě se jedná o střediska rané péče (speciálně pedagogická centra aj.), ty poskytují rodinám odborné poradenství a služby s tím spojené. Raná péče je ukončena ve chvíli, kdy dítě nastupuje do předškolního zařízení.

Pokud dítě se SVP dochází do běžné třídy v mateřské škole, je velice nutná spolupráce rodiny a školy. Ať už jde o rodiče, který ve výchově takového dítěte tápe, či s rodiči, kteří o potřebách svého dítěte ví maximum. V tom prvním případě je potřeba rodiče navést, správně a profesionálně jim poradit. Není možné dávat obecné rady, je zapotřebí jasně

a srozumitelně říct, co je potřeba udělat. V případě, kdy rodič zná potřeby svého dítěte, je zase na něm, aby navedl pedagoga, podělil se o případné lékařské zprávy, a především upozornil na věci, kterým se vyvarovat a kterým naopak jít naproti (Lažová, 2013).

3 Podpora v přípravě na školu u dětí se SVP

V průběhu docházky dítěte do mateřské školy se nabízí velké množství příležitostí, při kterých pedagog, případně rodič, mohou objevit deficity při vývoji daného dítěte. Tyto deficity by mohly bránit nástupu dítěte do první třídy. Za předpokladu, že jde o deficity nápadné a výrazné (výrazné opoždění, oslabení), je potřeba na základě diagnostiky rozhodnout, zda se jedná o dítě se speciálními vzdělávacími potřebami. Následně je potřeba vycházet z individuálních potřeb dítěte a přispět tak k vyrovnání deficitu do maximální možné míry (Krejčová, Bodnárová, 2018).

Dle současného znění zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání, by mělo být dítě, žák a student se speciálními vzdělávacími potřebami vzděláváno/vzděláván v první řadě v běžných třídách vzdělávacích institucí, a to především kvůli standardnímu školnímu prostředí (Slowík, 2016).

„Detaily týkající se vzdělávání dětí, žáků a studentů ošetřuje s účinností od 1. září 2016 vyhláška MŠMT ČR č. 27/2016 o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, která nahrazuje původní vyhlášku č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Mimo jiné zde najdeme i pravidla pro vypracování individuálního vzdělávacího plánu (tedy závazného dokumentu nezbytného pro integrované vzdělávání závažně znevýhodněného žáka nebo studenta v běžné škole), základní informace týkající se činnosti asistenta pedagoga, i všechna další podpůrná opatření.“ (Slowík, 2016, s. 37).

Při diagnostice školní připravenosti dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami je nezbytné respektovat příčiny vzniku, závažnost znevýhodnění, dosavadní průběh vývoje jedince, úroveň samostatnosti, schopnosti sociální připravenosti, stabilitu v emoční oblasti a podobně.

Děti tělesně postižené často trpí nedostatkem kontaktu s vrstevníky, sociální nezralostí, zvýšenou závislostí na rodině, nemají dostatek sociálních dovedností a bývají nesamostatné.

U dětí, které prochází výchovně-vzdělávacím procesem a trpí nějakým druhem mentálního postižení je potřeba upřednostnit celostní učení (učení v souvislostech), činnost, kterou provádíme, komentujeme, dítě nás pozoruje a učí se správnému jednání.

Podporujeme prožitkové učení, dítě si zapamatuje pocit, který při určité aktivitě cítilo, a to ho motivuje a naplňuje příjemným dojmem. Při práci s dítětem se SVP zařazujeme například tyto metody – canisterapie, prvky muzikoterapie, arteterapie, ergoterapie, bazální stimulace, snoezelen, orofaciální stimulace a jiné. Vnímáme individualitu a jedinečnost každého jedince, díky tomu dokážeme naplnit jeho potřeby v maximálním možném rozsahu (Bartoňová, Vítková, 2019).

Při edukačním procesu dětí, které jsou znevýhodněné v oblasti zrakového vnímání, využíváme specifického přístupu, metody reedukace (zrakové stimulace, zrakový výcvik, ortopticko-pleoptická cvičení) a kompenzace (návčik využívání ostatních smyslů, prostorové orientace, sociálních dovedností); (Bartoňová, Vítková, 2019). Dle Vágnerové (1995) je k dětem se zrakovým postižením třeba přistupovat se speciálním přístupem nejen ve školských zařízeních, ale také v rodině, aby bylo dítě připravené na nároky, jaké na něj budou kladeny při dalším vzdělávání.

Pro děti se sluchovým postižením je zcela vhodné navštěvovat běžné třídy mateřských škol, je to nejvhodnější průprava pro následné docházení do běžné třídy na škole základní. Zařazení do kolektivu pomáhá dítěti zapojovat se do aktivit, her a získává řečovou interakci s vrstevníky. Dítě se snaží naplnit požadavky, které jsou na něj kladené (Bartoňová, Vítková, 2019).

Kompetence učitele při předškolní přípravě dětí se SVP:

- Používat speciální přístupy, kompenzační pomůcky;
- Utvořit příznivé klima ve třídě;
- Orientovat se ve speciálně pedagogické diagnostice;
- Vycházet ze silných stránek dítěte, a tím ho dostatečně motivovat;
- Vysvětlit dítěti, v čem tkví jeho potíže;
- Být citlivý a zamezit stresujícím situacím;
- Řídit se platnou legislativou;
- Dostatečně spolupracovat s rodinou;
- Zajistit speciální podmínky a speciálně pedagogický přístup k dítěti;
- Spolupracovat s poradenským zařízením (Bartoňová, In Bartoňová, Bytešníková, 2012).

Samotné RVP PV (2018) předkládá koncepci, ve které je základem respektování individuálních potřeb a možností každého dítěte. Z tohoto důvodu se Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání řídíme i při výchovně-vzdělávacím procesu dětí se SVP, bez ohledu na to, zda je dítě zařazené do běžné třídy v mateřské škole, či do třídy zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona.

3.1 Podpůrná opatření

V případech, kdy speciální vzdělávací potřeby dítěte, žáka či studenta (dále jen „dítě“) vyžadují upravit průběh jeho vzdělávání, představují podpůrná opatření (dále jen „PO“) podporu pro práci pedagoga. Cílem těchto úprav je především vyrovnávat podmínky ke vzdělávání dětí. Tyto podmínky mohou být ovlivněné mírnými či závažnějšími obtížemi, způsobenými například nepřipraveností žáka na školu, odlišnými životními podmínkami, odlišným kulturním prostředím, ze kterého dítě vstupuje do vzdělávání, nebo zdravotními obtížemi či zdravotním znevýhodněním žáka. [4]

Pravidla pro používání PO ve vzdělávání stanovuje a upravuje vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Teplá a Felcmanová (2016) uvádí, že školská poradenská zařízení jako jsou speciálně pedagogické centrum a pedagogicko-psychologická poradna (dále jen „PPP“), vytvářejí potřebná doporučení a vystavují zprávy, následně vyhodnocují jejich správné naplňování v praxi. Doporučení zahrnuje identifikační údaje dítěte, uvádí souhrn závěrů vyšetření, stupeň podpůrného opatření a návrh postupu při jeho realizaci. Zpráva obsahuje především popis průběhu vyšetření.

3.2 Stupně podpůrných opatření

Podpůrná opatření lze dělit do pěti stupňů, přičemž školské zařízení využívá první stupeň bez doporučení školského poradenského zařízení. Podpůrná opatření druhého až pátého stupně lze využít pouze na doporučení poradenského zařízení. Podpůrná opatření a jednotlivé stupně i druhy lze kombinovat. Jejich využití je vymezeno ve vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. [5]

Plán pedagogické podpory (dále jen „PLPP“) je podpůrné opatření, využívané v prvním stupni, které mateřská škola využívá nezávisle bez školského poradenského zařízení.

PLPP musí obsahovat zdůvodnění kompletace plánu, povahopis potíží žáka a jeho potřeb, vytyčení cílů podpory, PLPP se může v průběhu upravovat, avšak nejpozději tři měsíce od zavedení musí být provedena kontrola, zda je plán fungující. Pokud nejsou opatření vyhovující, pedagog doporučí zákonným zástupcům návštěvu školského poradenského zařízení (Kendíková, 2016).

Velmi významným podpůrným opatřením je individuální vzdělávací plán (dále jen „IVP“) dítěte. Zelinková (2011) popisuje tento plán jako závazný dokument, který slouží všem, kteří jsou součástí edukačního procesu integrovaného dítěte. Tvoří se na základě spolupráce dítěte, učitele, vedení školy, zákonnými zástupci a pracovníkem jednoho ze školských poradenských zařízení. Tento plán tvoří škola za pomoci školského poradenského zařízení, které zpracovává určitá doporučení. Plán obsahuje identifikační údaje daného dítěte, údaje o pedagogických pracovnících podílejících se na jeho vzdělávání. Dále IVP tvoří informace o skladbě druhů a stupňů podpůrných opatření poskytovaných v kombinaci s tímto plánem. Stejně jako v plánu pedagogické podpory obsahuje IVP úpravu forem práce, metod a hodnocení dítěte.

„Podpůrné opatření spočívající ve zpracování IVP se netýká všech žáků s přiznanými podpůrnými opatřeními. Vyhláška č. 27/2016 Sb. stanovuje v případě žáků s přiznanými podpůrnými opatřeními druhého stupně případné využití podpůrného opatření v podobě individuálního vzdělávacího plánu. U žáků s přiznaným podpůrným opatřením třetího stupně je individuální vzdělávací plán podle vyhlášky č. 27/2016 Sb. uplatňován zpravidla. Pro žáky s přiznanými podpůrnými opatřeními čtvrtého stupně IVP je uplatňován a může být uplatňován i při vzdělávání žáků s přiznanými podpůrnými opatřeními pátého stupně. Rozhodující je obsah doporučení ŠPZ.“ [6]

Po obdržení doporučení je škola povinna vypracovat IVP do doby jednoho měsíce. Plán je možné během roku upravovat a doplňovat dle potřeb dítěte. Spolupráce mezi školou a poradenským zařízením přetrvává. ŠPZ alespoň jednou ročně vyhodnocuje správné naplňování IVP a dále poskytuje dítěti a zákonnému zástupci poradenskou podporu. [7]

Jedním z nejčastějších podpůrných opatření je asistent pedagoga. Ten poskytuje podporu a pomoc jinému pedagogickému pracovníkovi při organizaci práce a realizaci vzdělávání. Pracuje dle jeho pokynů a je oporou pro dítě se SVP. [8]

Kendíková (2016) popisuje asistenta pedagoga jako pedagogického pracovníka, díky kterému je možné naplňovat podpůrná a vyrovnávací opatření ve vzdělávání dětí se SVP. Jako hlavní cíl jeho práce uvádí podporu práce pedagoga při práci s dětmi, které vyžadují intenzivnější míru podpory ve vzdělávání. *„Působení asistenta pedagoga na školách se považuje za základní nástroj inkluzivního modelu vzdělávání, který je jedním z hlavních strategických cílů českého vzdělávacího systému.“* (Kendíková, 2016, s. 69). Nejdůležitějšími osobnostními předpoklady pro práci asistenta je kladný vztah k dětem, schopnost empatie, komunikativnost a umění vytvořit partnerský vztah. Asistent pedagoga by neměl mít předsudky vůči dítěti a jiným lidem.

Asistent pedagoga pracuje vždy podle potřeb dítěte se SVP nebo s ostatními dětmi podle instrukcí pedagogického pracovníka a v kooperaci s ním. Nejzásadnější předpoklady pro práci asistenta je především klidná povaha, pozitivní myšlení, vstřícnost, laskavost, nadhled a i odstup, znamenité komunikační dovednosti a psychická odolnost (Gabašová, Vosmik, 2019).

II VÝZKUMNÁ ČÁST

4 Výzkumné šetření

Zařazení dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd v mateřských školách bývá vzhledem k trendu inkluzivního vzdělávání velice časté. Inkluze je velkým tématem, které je ovšem pouze na samém počátku. Je potřeba eliminovat nevhodné způsoby provedení inkluzivního vzdělávání, a to především tím, že objevíme nedostatky a pokusíme se je napravit.

Ve vzdělávání, a především v tom předškolním hrají nejvýznamnější roli pedagogové a vedení mateřské školy, kteří jsou zodpovědní za kvalitní a dostatečnou péči pro děti se SVP. Tyto děti mohou být zařazeny do běžných tříd, přesto, že v nich nepůsobí speciální pedagog a mnohdy ani asistent pedagoga.

Ve výzkumné části se proto budeme věnovat předškolní přípravě dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřské škole. Aby byl výzkum více konkrétní a specifický, je vymezen pouze pro Karlovarský kraj. Celý výzkum je prováděn v běžných třídách mateřských škol v Karlovarském kraji.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je zjistit postupy, metody a formy práce, které využívají pedagogové při práci s dětmi se SVP a jaký je jejich subjektivní názor a postoj k zařazení těchto dětí do chodu běžných tříd.

4.2 Výzkumné otázky

S ohledem na cíl výzkumného šetření byly pro výzkum zvoleny následující výzkumné otázky:

- Mají pedagogové dostatečné informace o tom, jak kvalitně vzdělávat děti se SVP?
- Považují pedagogové za přínosné vzdělávat děti se SVP v běžných třídách?
- Jaké bariéry vnímají pedagogové jako klíčové při realizaci inkluzivního vzdělávání?
- Jaké metody a formy práce využívají pedagogové při práci s dětmi se SVP?

5 Metodologie výzkumu

Pro výzkum je použita jako hlavní výzkumná metoda dotazník, ten obsahuje celkem 26 otázek. V dotazníku jsou v kombinaci použity otázky otevřené, polootevřené i uzavřené. Pro větší přehled a ujasnění subjektivních názorů pedagogů na danou problematiku a také pro snadnější proniknutí do některých odpovědí je dále použita metoda rozhovoru s vybranými pedagogy, mezi ty patří dvě paní učitelky a jedna paní ředitelka. Pro analýzu získaných dat byly některé otázky v dotazníku a rozhovory s pedagogy zpracovány pomocí metody otevřeného kódování a zaznamenány v tabulkách obsažených v této práci.

5.1 Dotazník

Hlad'o (2011) uvádí jako jednu z nejvíce užívaných výzkumných metod dotazníkové šetření. Za pomoci dotazníku lze písemnou formou získat informace od co největšího počtu respondentů. Dotazník je považován za nástroj hromadného získávání dat. Mezi výhody dotazníkového šetření patří především skutečnost, že dotazovaní mají na vyplnění velké množství času a mohou dotazník vyplnit v době a místě, které jim nejvíce vyhovuje.

Nevýhody dotazníku:

- Obtížné získání respondentů;
- Nepochopení otázek respondentem;
- Získání nepravdivých informací;
- V problematice nelze jít příliš do hloubky;
- Nemožnost vyptat se na danou odpověď;
- Nízká návratnost dotazníků (Hlad'o, 2011, s. 40).

Dotazník vytvořený pomocí platformy Survio s názvem „Předškolní příprava dětí se SVP“ (viz příloha č. 1) byl vytvořen a následně rozeslán online formou. Byl doručen především na e-mailové adresy vybraných ředitelek a ředitelů mateřských škol v Karlovarském kraji, ti byli požádáni o zprostředkování dotazníku mezi své kolegyně a kolegy, kteří ve svých třídách vzdělávají nebo již vzdělávali děti se speciálními vzdělávacími potřebami.

5.2 Rozhovor

Rozhovor je výzkumná metoda, která se využívá v případech, kdy je potřeba více proniknout do odpovědí respondentů. Jedná s o metodu, která probíhá ústně. Rozhovor lze

dělit na strukturovaný, polostrukturovaný a nestrukturovaný. Rozhovor strukturovaný může připomínat ústní formu dotazníku, jelikož jsou otázky striktně dány. Polostrukturovaný rozhovor má též otázky určené, ovšem probíhá o něco volněji. U nestrukturovaného rozhovoru se otázky spíše objevují až dle vývoje rozhovoru (Gavora, 2010).

Další výzkumnou metodou, která je v této práci aplikována je polostrukturovaný rozhovor. Tato metoda byla vybrána především pro doplnění a ujasnění některých otevřených otázek uvedených v dotazníku. Cílem rozhovoru je dozvědět se více podrobně o subjektivních názorech na uvedenou problematiku některých z respondentů.

Rozhovorů se účastnily celkem tři pedagožky. Byly vybrány první tři ze seznamu získaných odpovědí během dotazníkového šetření, které projeví svůj souhlas s následnou spoluprací a doplnění svých odpovědí. Jednou z nich je paní ředitelka MŠ, další dvě jsou paní učitelky.

5.3 Otevřené kódování

Metoda kódování napomáhá rozkrytí získaných dat a také k jejich interpretaci. Tento proces je doprovázen tvorbou poznámek jako podkladů pro zdůvodnění vznikající teorie. Při lokalizaci zpracovaného textu jsou přiřazena jednotlivým tématům označení a ta následně asociována k předběžnému kódu (Hendl, 2008).

Metoda otevřeného kódování byla použita pro analýzu dat získaných během několika otevřených otázek v dotazníku a pro zaznamenání rozhovorů s pedagogy, kteří se účastnili výzkumného šetření.

5.4 Etické aspekty

Před sběrem dat pro výzkumné šetření za pomoci dotazníku jsme se nejprve představili, uvedli záměr, proč daného zástupce vedení mateřské školy kontaktujeme, a požádali o pomoc a spolupráci. Adresáta jsme ubezpečili, že je dotazník zcela anonymní. Následně jsme adresáta seznámili s problematikou, kterou se dotazník zabývá, a závěrem poděkovali za čas a ochotu.

Při výběru pedagogů, se kterými povedeme rozhovor, jsme nejprve kontaktovali vybrané respondenty, kteří v dotazníku uvedli svou e-mailovou adresu, a tím dali najevo souhlas s pokračováním a spoluprací na tomto výzkumu. Před samotným rozhovorem jsme zúčastněné požádali o písemný souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon, záznam byl po zpracování údajů vymazán.

6 Výsledky výzkumného šetření a jejich interpretace

Tato kapitola je věnována interpretaci výsledků jednotlivých metod výzkumného šetření. Byly použity dvě výzkumné metody – dotazník a polostrukturovaný rozhovor.

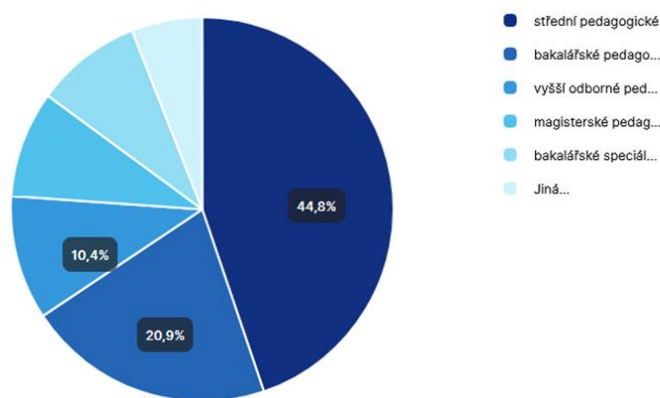
6.1 Dotazníkové šetření

Úvodem jsme seznámili respondenty s tématem dotazníku a požádali je o jeho vyplnění. Společně s tím jsme je informovali o naprosté anonymitě dotazníku. Anonymita ve výzkumném šetření dodává respondentům na smělosti a jejich odpovědi bývají upřímnější a otevřenější, lze tak získat více objektivní pohled na dané téma. Dotazník byl rozeslán do mateřských škol v Karlovarském kraji, a to téměř do 40 zařízení. Mateřské školy jsme vybírali pomocí Školského portálu Karlovarského kraje, kde jsme náhodně volili vždy jednu MŠ jako zástupce konkrétní obce. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 67 respondentů.

Všechny získané odpovědi jsme zhodnotili slovně, včetně uvedení procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí. Odpovědi na některé otázky jsou vyhodnoceny pomocí grafu či tabulky. Grafické znázornění jsme získali za pomoci použité platformy Survio.

6.1.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Obrázek č. 1: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

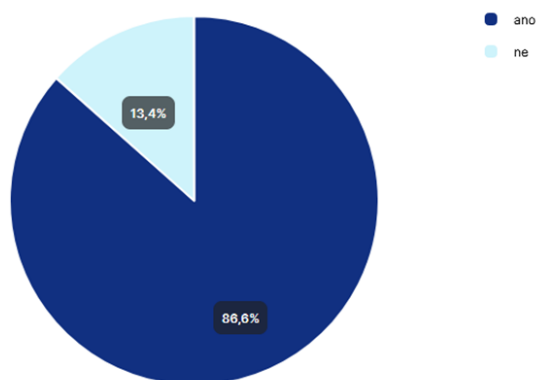
Zdroj: vlastní zpracování

Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že dosažené vzdělání u respondentů je z největší části střední pedagogické. Naopak studium bakalářské speciálně pedagogické absolvovalo pouze 6 respondentů z celkového počtu.

Na další otázku odpověděli všichni respondenti stejně, a to tak, že mají zkušenost se vzděláváním dítěte se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné třídě. Jako převažující

stupeň podpůrného opatření respondenti uvedli nejčastěji stupeň 3., a to v hodnotě přes 50 %, druhým nejčastějším stupněm je 4. stupeň, který uvedlo 22 respondentů. Dítě v 1. stupni vzdělává 6 respondentů a ve 2. stupni celkem 4 respondenti. Žádný z respondentů nemá zkušenost se vzděláváním dítěte, které je zařazeno do 5. stupně podpůrných opatření.

Obrázek č. 2: Máte ve své třídě k dispozici asistenta pedagoga?

Zdroj: vlastní zpracování

K dispozici asistenta pedagoga má na své třídě celkem 58 respondentů. Ti dále v 94 % uvedli, že asistenta pedagoga vnímají spíše jako přínos. Zbýlých 6 % vnímá asistenta na třídě jako rušivý element.

Asistentem pedagoga se zabývala i následující otázka, a to tak, zda s dítětem se SVP pracuje individuálně převážně pedagog nebo právě jeho asistent. Respondenti na tuto otázku zvolili v necelých 65 % odpověď – *pracuje s ním převážně asistent*, zbytek respondentů volil odpověď – *pracuji s ním převážně já*.

Další otázka zněla následovně „*Účastnil/a jste se někdy DVPP (dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků)?*“, 59 respondentů uvedlo, že se zúčastnilo a pouze 8 z nich jako svou odpověď volilo *nikdy*.

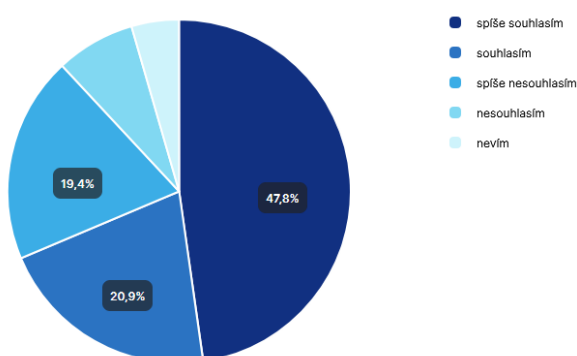
Pokud respondenti v předchozí otázce odpověděli, že se DVPP někdy zúčastnili, měli v následující otevřené otázce prostor vypsát, o jaký kurz se jednalo. Respondenti uvedli velké množství kurzů, mezi odpověďmi se vyskytovaly kurzy jako například program Začít spolu, Syndrom vyhoření, Zdravý životní styl, Školní zralost, Práce s emocemi dětí a Logopedická prevence.

Ovšem nejčastěji byly uváděny následující odpovědi:

- Žák se speciálními vzdělávacími potřebami;

- Dítě se SVP;
- Dítě s ADHD v MŠ;
- Inkluze v MŠ;
- Práce s dítětem se SVP;
- Dítě s OMJ;
- Děti s PAS, ADHD;
- Práce a komunikace pedagoga s asistentem pedagoga.

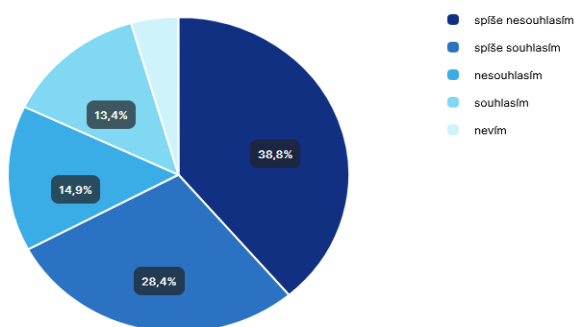
Obrázek č. 3: Do jaké míry souhlasíte se zařazením dětí se SVP do běžných tříd za předpokladu, že jsou mateřské školy na takové děti připraveny?

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu lze vidět, že největší část respondentů se zařazením dětí se SVP do běžných tříd *spíše souhlasí*, jedná se o necelých 48 %, dále necelých 21 % uvedlo odpověď – *souhlasím*. Záporně na tuto otázku odpovědělo 19,4 % respondentů, kteří volili odpověď – *spíše nesouhlasím*, a 13,4 % respondentů, kteří zvolili odpověď – *nesouhlasím*. Neutrální odpověď *nevím*, volilo 4,5 % respondentů.

Obrázek č. 4: Myslíte si, že přítomnost dítěte se SVP Vám brání v plnohodnotném vzdělávání ostatních dětí?

Zdroj: vlastní zpracování

Nazírání respondentů na tuto otázku není tak jednoznačné jako u otázek ostatních. S tvrzením, že dítě se SVP jim brání v plnohodnotném vzdělávání ostatních dětí, *spíše souhlasí* 28,4 % respondentů a 13,4 % respondentů s ním zcela *souhlasí*. Naopak *spíše nesouhlasí* necelých 40 % respondentů a zcela *nesouhlasí* téměř 15 % respondentů. Celkem 4,5 %, tedy 3 respondenti, uvedlo, jako svou odpověď *nevím*.

V otevřené otázce „*Jaké metody se Vám osvědčily při práci s dítětem se SVP?*“ uvedli respondenti opět velké množství různorodých odpovědí. Nejčastěji však respondenti zmiňovali následující:

- Individuální práce;
- Názornost, práce s obrázky a piktogramy;
- Trpělivý a laskavý přístup;
- Důslednost a dodržování předem stanovených pravidel;
- Metoda rozhovoru;
- Respektování zájmů a nálad dítěte;
- Dostatečná motivace;
- Spolupráce a komunikace s rodinou a ŠPZ.

V následující otázce se měli respondenti zamyslet a vypsát alespoň tři bariéry, které považují za klíčové při realizaci inkluze. Odpovědi byly různé, ovšem většina respondentů se shodovala:

- Velký počet dětí ve třídě;
- Nedostatek asistentů pedagoga;
- Nedostatečné vzdělání asistentů a pedagogů;
- Nedostatečné financování pomůcek, speciálních potřeb, bezbariérových přístupů;
- Nedostatečné a nemotivující financování pedagogů a asistentů.

Dále dotazník obsahoval otázku, jaký přínos vnímají respondenti při zařazení dětí se SVP do běžných tříd. Nejprve měli možnost respondenti uvést přínos pro samotné dítě se SVP a poté přínos pro intaktní děti. Odpovědi jsou zaznamenány do níže uvedené tabulky.

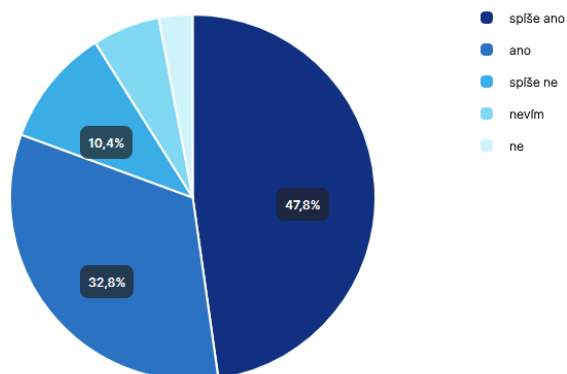
Tabulka č. 1: Přínosy zařazení dětí se SVP do běžných tříd

Přínos pro děti se SVP	Pocit plnohodnotnosti; Začlenění do běžné společnosti; Socializace; Učení nápodobou; Vzor; Rozvoj komunikačních schopností; Posouvání vlastních možností; Motivace; Určitá forma samostatnosti.
Přínos pro intaktní děti	Rozvoj empatie, trpělivosti, ohleduplnosti, spolupráce; Respekt vůči druhým; Pochopení; Porozumění; Přijetí odlišnosti; Zlepšování sociálních dovedností, prosociálního chování a učení se pomoci druhým.

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

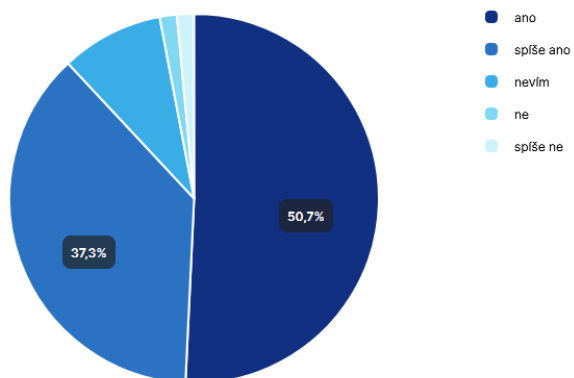
V následujících pěti otázkách uváděli respondenti, do jaké míry dle jejich názoru závisí inkluzivní vzdělávání na určitých aspektech.

Obrázek č. 5: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na zkušenostech a délce praxe pedagogů?

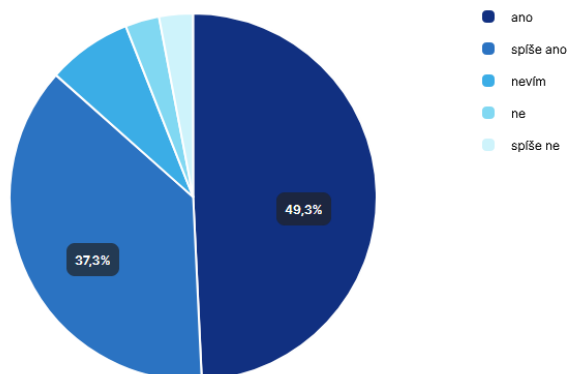
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek č. 6: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na kvalitní profesní přípravě pedagogů?

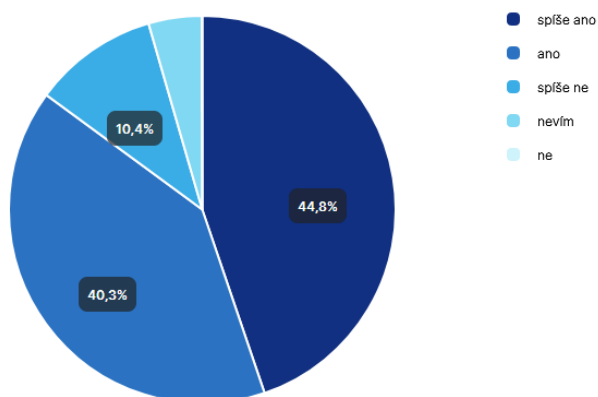
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek č. 7: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě?

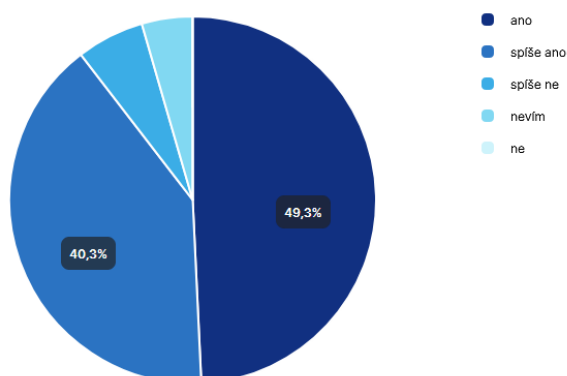
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek č. 8: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na materiálních podmínkách školy?

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek č. 9: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na úrovni poradenství (PPP, SPC)?

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedených hodnot lze stanovit, na jakých aspektech inkluzivního vzdělávání závisí dle respondentů nejvíce a na kterých naopak nejméně. Pořadí těchto aspektů od nejdůležitějšího po nejméně důležité je dle získaných dat následující:

1. Kvalitní profesní příprava pedagogů;
2. Úroveň poradenství;
3. Přítomnost asistenta pedagoga;
4. Materiální podmínky školy;
5. Zkušenosti a délka praxe pedagogů.

Do vyhodnocení pořadí důležitosti jednotlivých aspektů nebyly započítány respondenti s odpovědí „nevím“.

V následující otevřené otázce „Co by se podle Vás muselo objektivně (školy chtějí konat, ale nemohou) změnit, aby byla inkluze efektivně realizována?“ se respondenti ve velké míře shodovali. Jejich odpovědi jsou zaznamenány v tabulce níže.

Tabulka č. 2: Efektivní realizace inkluze

Podmínky realizace efektivní inkluze	Méně dětí ve třídě; Dostatek financí na potřebné pomůcky a bezbariérové vybavení; Dostatečná spolupráce se ŠPZ; Dostatek asistentů pedagoga; Lepší finanční ohodnocení pedagogů i asistentů; Dostatečná profesní připravenost pedagogů, ochota a přijetí dítěte pedagogem.
--------------------------------------	--

Zdroj: vlastní zpracování dle výsledků dotazníkového šetření

Někteří respondenti své odpovědi více rozvedli a jejich znění je následující:

„Myslím, že inkluze je běh na dlouhou trať a změny by musely přijít ve velkém, jako například zmenšit počty dětí na třídách, učitelé by měli být finančně motivováni a mělo by se dbát na jejich dostatečnou kvalifikaci v oblasti speciální pedagogiky.“

„Muselo by být běžnou praxí, že asistent pedagoga je již vzdělaný v této oblasti, má osobnostní rysy odpovídající tomuto postavení, škola je materiálně i jinak (výtah, plošina) vybavena, pedagogové se těchto dětí nebojí a dokážou si s nimi vytvořit plnohodnotný vztah.“

6.1.2 Výsledky dotazníkového šetření

Se vzděláváním dětí se SVP a jejich přípravou na školní docházku se setkal každý z respondentů a většina z nich takové dítě ve své třídě vzdělává i v současné době.

Přesto, že dosažené vzdělání v oboru speciální pedagogiky získalo pouze 6 respondentů, největší část z nich uvádí právě dostatečnou kvalifikaci a kvalitní profesní přípravu pedagogů jako hlavní aspekt inkluze. Respondenti svá tvrzení o důležitosti profesní přípravy při práci s dětmi se SVP prokázali v otázce, zda a případně jakých seminářů DVPP se účastnili, kdy největší část seminářů byla věnována především práci s dětmi se SVP a spolupráci asistenta pedagoga s pedagogem.

Za předpokladu, že je mateřská škola dostatečně připravena vzdělávat děti se SVP většina respondentů souhlasí s jejich zařazením. Taková mateřská škola by měla dle jejich názorů uzpůsobit počet dětí ve třídách, a tedy snížit je, finančně motivovat pedagogy a asistenty pedagogů, kterých je nedostatek. MŠ by dále měla být finančně zabezpečena, aby mohla dětem se SVP vytvořit vhodné zázemí, připravit potřebné pomůcky, vybavení a bezbariérové přístupy. Ale také osobnost a přístup pedagoga hraje dle respondentů velkou roli při kvalitním vzdělávání a předškolní přípravě dětí se SVP.

Osvědčené metody a formy práce uvádí velké množství respondentů zcela totožné, jedná se především o individuální práci, kterou dle většiny respondentů realizuje asistent, dále uvádí názornost, metodu rozhovoru a práci s obrázky.

Respondenti též považují za stěžejní při práci s těmito dětmi charakterové rysy pedagogů, být trpělivý, laskavý, ale také důsledný. Je potřeba děti motivovat, respektovat jejich odlišnosti, zájmy a rozpoložení. V neposlední řadě se respondenti shodují na potřebě dostatečné spolupráce s rodinou a poradenským zařízením.

Na vzdělávání dětí se SVP v běžných třídách je důležité nahlížet jako na přínos pro obě strany. Respondenti proto měli možnost uvést přínos pro dítě se SVP a přínos pro ostatní děti ve třídě. Dle většiny z nich dítě se SVP v běžné třídě získává vzor, pocit přijetí, může se učit od vrstevníků, snaží se je napodobovat, a tím je motivované pro svůj vlastní rozvoj. Ostatní děti se učí ohleduplnosti, toleranci, pochopení, empatii, respektu vůči druhým, a to vše by mělo být součástí života každého člověka, bez ohledu na to, zda má či nemá speciální potřeby.

6.2 Rozhovory

Rozhovor probíhal vždy ve vybrané mateřské škole, kde byli vybráni tři pedagogové. Dvě paní učitelky a jedna paní ředitelka. Před začátkem byly všechny informovány o anonymitě a vždy souhlasily s nahráváním rozhovoru na diktafon. Z nahrávek byl následně zpracován písemný záznam, který sloužil jako podklad pro vytvoření kódů, které jsou společně s odpověďmi vloženy do tabulky obsažené v této práci.

6.2.1 Vyhodnocení rozhovorů

Tabulka č. 3: Rozhovory s respondenty

Kód	Odpověď
Obavy a rizika	Většina pedagogů takové děti odmítá; Důvodem bývá nezkušenost, narušení plynulé výuky, nedostatek empatie od pedagogů, neschopnost přijmout AP jako další autoritu, předsudky ve společnosti, nepochopení, nedostatečné vzdělání pro intaktní děti, nevhodný přístup rodičů; Nepřijetí či vyřazení z kolektivu vrstevníků.
Podmínky realizace efektivní inkluze	Snížení počtů dětí ve třídě; Potřeba speciálních pomůcek; Místo pro odpočinek; Kompenzační a didaktické pomůcky; Spolupráce mezi školou, ŠPZ a rodinou – vzájemná důvěra a respekt; Organizační a personální úpravy; Podpora asistenta pedagoga v každé třídě, kde je vzděláváno dítě se SVP.
Přínosná zkušenost	Zvládnutí improvizace; Rychlé reagování na nečekaně vzniklé situace při záchvatu či úzkostném chování dítěte; Vnímání dětských potřeb, trpělivý a empatický přístup, Jednání a naslouchání; Příjemný pocit z pomoci druhým; Posunutí pedagogických, sociálních i osobních zkušeností.

Zdroj: vlastní zpracování dle rozhovorů

Respondentky též během rozhovorů uvedly následující:

- „Pracovala jsem jako učitelka 8 let ve třídě pro děti se zdravotním postižením. První, co jsem pro ty děti musela udělat – mít je ráda, nabídnout jim své srdíčko na dlani, hledat v nich to dobré, pochopit jejich problém, získat si jejich důvěru. Pak jsem mohla pochopit jejich obtíže a pomoci jim je zvládat.“

- *„Zkušenost člověk získá, jen když si to všechno sám zkusí na vlastní kůži, vzdělávat, vychovávat, hrát si s nimi, zpívat, tancovat, kreslit, prostě společně s nimi žít a prožívat jejich život s láskou a pochopením. S cílem jim pomoci se zařadit do běžného života mezi ostatní lidi.“*
- *„Vždy jsem usilovala o smysluplnou spolupráci, založenou na vzájemné důvěře a respektu. Svou osobností, zkušenostmi i podporou vedení MŠ jsme s rodiči nakonec vždy našli společnou cestu.“*
- *„Významnou roli hraje osobnost pedagoga. Co jsem však ve svém působení ve školství vyzorovala, většina pedagogů v běžné třídě dítě se SVP odmítá. Důvodem bývá nezkušenost, obava z narušení plynulé výuky, nedostatek empatie, neschopnost přijmout AP jako další autority, úprava metod práce a neschopnost motivace k dalšímu vzdělávání.“*
- *„Ve zvířecím světě – zvířecí pud = všechny slabší a jiné, smečka zahubí, vyřadí, sežere a opustí. Někteří lidé se občas chovají stejně, s tím jsem se setkala u rodičů, kteří nechtěli, aby jejich „normální“ dítě chodilo, do třídy s tím „divným“ dítětem. Žádali o přeřazení svého dítěte jinam. A naopak, rodič nechtěl dát své dítě se SVP do speciální třídy, je to třída pro hloupé děti, říkají rodiče.“*
- *„Řekla bych rozporuplný. Na jedné straně ano, ale za jistých podmínek. To znamená, že by škola, školka měla mít dostatečné vybavení v podobě kompenzačních, didaktických pomůcek, bezbariérový přístup, celkovou finanční podporu. V praxi se jedná o organizační a personální úpravy.“*
- *„Ideálním stavem by byl menší počet dětí v běžné třídě, pak by zařazení dítěte se SVP mělo smysl. Pedagog by měl prostor věnovat se všem dětem a individuálně těm, kteří to potřebují. Na druhé straně, pokud by nebyly splněny podmínky, zázemí k zařazení dítěte se SVP do běžné třídy, veškerá dostupná podpora, empatie i vzdělání pedagogů, pak rozhodně ne.“*
- *„Ve společnosti stále přetrvávají předsudky, nepochopení a obava z nedostatečného vzdělání pro děti zdravé.“*

6.2.2 Výsledky rozhovorů

Z rozhovorů s respondentkami vyplývá, že jejich názor na zařazení dětí se SVP do běžných tříd není zcela shodný. Pozitivní názor projevila především mladá paní učitelka, další dvě respondentky, které mají letité zkušenosti jak v běžné třídě, tak ve třídách zřízených dle § 16 odst. 9 školského zákona, vyjádřily spíše nesouhlas. Dle jejich názoru těmto dětem ve speciálních třídách nic nechybí.

Všechny respondentky ve svých odpovědích kladly důraz především na důležitost získaných zkušeností a dvě z nich také právě na osobnost pedagoga. Ta se nedá nikde naučit, není možné svou laskavou povahu a charakter získat společně s titulem na vysoké škole, ani množstvím absolvovaných seminářů na danou problematiku. Dále se respondentky shodují na nedostatečném pochopení společnosti a okolí, kterým jsou tyto děti obklopeny. Jedna respondentka vnímá inkluzivní vzdělávání jako příležitost právě k porozumění a přijetí faktu odlišnosti, pokud by tohoto byla společnost schopna, je inkluzivní vzdělávání na dobré cestě. Dvě ze tří respondentek také zmiňují diagnózu a stupeň PO jako jeden z faktorů, který dokáže obrátit jejich nepříznivý pohled na inkluzivní vzdělávání, vyplývá z toho, že to zkrátka nelze vždy a na to je potřeba brát zřetel.

Vědomí, že člověk dokáže někomu pomoci, že byl přínosem do života jiného a že i naopak dítě, které svou odlišností dokáže v člověku něco změnit a pomoci mu tak na život nahlížet s respektem a vděkem, zmiňují všechny respondentky jako přínosnou zkušenost při práci s těmito dětmi.

7 Celkové shrnutí výzkumu

Během tohoto výzkumného šetření jsme měli možnost blíže nahlédnout do vzdělávacího procesu a předškolní přípravy dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, a to především z pohledu pedagogických pracovníků.

Získané informace a zpracované výsledky reflektují pouze postoje, názory a zkušenosti pedagogů, kteří se tohoto šetření účastnili, a nelze z nich vyvodit závazná stanoviska. Ovšem vzhledem k tomu, že se v drtivé většině respondenti shodují a jejich výpovědi byly mnohdy obdobné, může nás tento výzkum vést k zamyšlení nad vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných třídách MŠ. Zamyšlení se nad způsobem průběhu inkluzivního vzdělávání, a pokud by nastaly potřebné úpravy, zmíněné v této práci, zda se zvýší kvalita systému školství a samotného vzdělávání dětí se SVP v běžných třídách mateřských škol.

Na základě dotazníkového šetření jsme měli možnost zjistit, že většina respondentů je inkluzivnímu vzdělávání nakloněna a vnímají ho spíše pozitivně. Přesto značná část respondentů projevila obavy a uvedli potřebné změny, které na základě jejich zkušeností, považují za klíčové a nezbytné pro efektivní realizaci inkluzivního vzdělávání.

Mají pedagogové dostatečné informace o tom, jak kvalitně vzdělávat děti se SVP?

Pedagogové v roli respondentů, kteří se účastnili tohoto výzkumného šetření svými odpověďmi jak během dotazníkového šetření, tak při rozhovorech, ukázali, že mají dostatečné informace o tom, jak kvalitně vzdělávat děti se SVP. Většina z nich se účastní DVPP, kde navštěvují semináře zaměřené především na práci s již zmíněnými dětmi a pravidelně tak rozvíjí své vědomosti a prohlubují svou informovanost. Ale také tím, že se v drtivé většině shodují v subjektivních názorech na podmínky efektivní realizace inkluze, dokazují, že jejich zkušenosti a souhrn znalostí této problematiky je projevem dostatečné informovanosti o kvalitním vzdělávání dětí se SVP společně s dětmi intaktními.

Považují pedagogové za přínosné vzdělávat děti se SVP v běžných třídách?

Většina respondentů během výzkumného šetření uvádí velké množství přínosů, které nabízí vzdělávání dětí se SVP v běžných třídách, ať už se jedná o přínos pro děti se SVP či děti intaktní. Ovšem malá část z nich také uvedla, že vzdělávat tyto děti v běžných

třídách MŠ za přínosné nepovažuje a s inkluzivním vzděláváním ve formě, v jaké probíhá v současné době, nesouhlasí. Odpověď na tuto otázku tedy není zcela jednoznačná.

Jaké bariéry vnímají pedagogové jako klíčové při realizaci inkluzivního vzdělávání?

Mezi bariéry, které se objevovaly téměř v každé odpovědi jednotlivých respondentů, patří především vysoké počty dětí ve třídách, kdy není prostor pro individuální práci s dítětem. Dále také absence dostatečně kvalifikovaných asistentů pedagoga a pedagogů, jejichž vzájemná kooperace je dle respondentů ve vzdělávání dětí se SVP klíčová. Jako další bariéru uvádí respondenti celkové financování. A to především nedostatečnou finanční podporu, není dostatek speciálních, kompenzačních a didaktických pomůcek, ale také není bez finanční pomoci možné zajistit bezbariérové přístupy a upravit prostředí pro děti, které to potřebují. V neposlední řadě zmiňují respondenti financování pedagogických pracovníků, dle jejich slov je nemotivující a neuspokojivé v poměru k náročnosti vykonané práce.

Jaké metody a formy práce využívají pedagogové při práci s dětmi se SVP?

Respondenti během výzkumného šetření uvedli množství metod a forem práce, které využívají a osvědčily se jim při práci s dětmi se SVP. Nejčastěji volili individuální formu práce s dítětem a metodu rozhovoru, během toho je pro ně důležitá názornost, práce s obrázky či piktogramy. Dále se objevoval především trpělivý a laskavý přístup k dítěti, ale zároveň důslednost při dodržování předem stanovených pravidel. Respondenti též zmiňovali důležitost dostatečné motivace a respektování zájmů a nálad dítěte.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala předškolní přípravě dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v mateřských školách v Karlovarském kraji. Teoretická část byla zaměřena na předškolní vzdělávání jako takové, byly zde vymezeny základní pojmy týkající se období předškolního věku u dětí se SVP a také podpory v přípravě na školu těchto dětí. V části empirické byly k výzkumu použity dvě výzkumné metody – dotazníkové šetření a polostrukturovaný rozhovor. Následně byla pro analýzu získaných dat využita metoda otevřeného kódování.

Cílem této práce bylo analyzovat předškolní vzdělávání dětí se SVP v praxi. Jaké metody a formy práce pedagogové využívají, jaký postoj a subjektivní názor mají právě oni na zařazení těchto dětí do běžných tříd v mateřských školách.

Z výzkumného šetření vyplývá, že se názory a postoje respondentů na danou tematiku v některých ohledech liší. To je zapříčiněné především získanými zkušenostmi a praxí dotazovaných pedagogů. Přestože výzkum neprokázal jednoznačná stanoviska, většina pedagogů vnímá inkluzivní vzdělávání pozitivně a jako příležitost pro budování a zkvalitnění celkového předškolního vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Tím, že se pedagogové ve značné míře shodují na podmínkách efektivní realizace inkluze, na bariérách a jejich poznatky odpovídají odborným tvrzením, uvedených v teoretické části této práce, prokázali, že inkluzivní vzdělávání v současné době probíhá dostatečně a pedagogičtí pracovníci konají maximum pro jeho budování a rozvíjení.

Resumé

Tato bakalářská práce se zaměřuje na předškolní přípravu dětí se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných třídách mateřských škol. Věnuje se především pohledu pedagogů na tuto tematiku a také jak tato předškolní příprava probíhá v praxi. Za pomoci výzkumného šetření byly nalezeny odpovědi na výzkumné otázky: Mají pedagogové dostatečné informace o tom, jak kvalitně vzdělávat děti se SVP? Považují pedagogové za přínosné vzdělávat děti se SVP v běžných třídách? Jaké bariéry vnímají pedagogové jako klíčové při realizaci inkluzivního vzdělávání? Jaké metody a formy práce využívají pedagogové při práci s dětmi se SVP?

Práce je dělena na dvě části, a to část teoretickou a část empirickou. Teoretická část objasňuje pojmy týkající se období předškolního věku u dětí se SVP a také podpory v přípravě na školu těchto dětí. Část empirická zahrnuje použité metody sběru dat a následnou interpretaci získaných výsledků. Cílem této práce je analyzovat předškolní vzdělávání dětí se SVP z pohledu pedagogů v praxi.

Z výzkumného šetření vyplývá, že pohledy pedagogů na inkluzivní vzdělávání nejsou zcela jednoznačné, přesto podoba, v jaké probíhá v současné době, je příznivá a je možné očekávat její rozvoj.

Summary

This bachelor thesis focuses on the preschool preparation of children with special educational needs in mainstream kindergarten classrooms. It mainly focuses on teachers' perspectives on this topic and how this preschool preparation takes place in practice. With the help of a research investigation, answers to the research questions were found. Do educators find it beneficial to educate children with SEN in mainstream classrooms? What barriers do educators perceive as key to implementing inclusive education? What methods and forms of work do educators use when working with children with SEN?

The thesis is divided into two parts, a theoretical part and an empirical part. The theoretical part explains the concepts related to the preschool period of children with SEN and also the support in the preparation for school of these children. The empirical part includes the methods used for data collection and the subsequent interpretation of the results obtained. The aim of this thesis is to analyse the pre-school education of children with SEN from the perspective of practising teachers.

The research shows that teachers' views on inclusive education are not entirely unambiguous, yet the form in which it is currently taking place is favourable and its development can be expected.

Použitá literatura

- BARTOŇOVÁ, Miroslava., BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. et. al.: *Předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6044-9
- DANDOVÁ, Eva, Jana KROPÁČKOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Daniela PRAVCOVÁ a Irena PŘÍKAZSKÁ. *Školní zralost a odklady školní docházky*. Praha: Raabe, 2018. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-373-5.
- GABAŠOVÁ, Jitka a Miroslav VOSMIK. *Asistent pedagoga a klima třídy*. Praha: Raabe, 2019. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-419-0.
- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- HLAĎO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol* [online]. Brno-Mendelova univerzita v Brně, 2011. 134 s. Dostupný z WWW: ISBN 978-80-7375-544-7
- KENDÍKOVÁ, Jitka. *Vzdělávání žáka se SVP*. Praha: Raabe, 2016. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-213-4.
- KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 80-247-0852-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- KREJČOVÁ, Lenka a Zuzana BODNÁROVÁ. et. al.: *Specifické poruchy učení. Dyslalie, dysgrafie, dysortografie*. Brno: Edika, 2018. ISBN 978-80-266-1219-3
- KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: pro rodiče dětí od 5 let*. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-359-8.
- LAŽOVÁ, Ladislava. *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0378-0.
- MICHALÍK, Jan. *Školský poradenský systém v České republice (východiska, rizika, příležitosti, návrh pojetí) – expertní stanovisko*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2008.
- OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

- PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.
- PŘINOSILOVÁ, Dana. *Diagnostika ve speciální pedagogice. Texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. ISBN 9788073151423
- SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0095-8.
- TEPLÁ, Marta a Lenka FELCMANOVÁ. *Asistent pedagoga: jak efektivně zavést pozici asistenta pedagoga ve školách*. Praha: Verlag Dashöfer, 2016. ISBN 978-80-87963-33-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. 2. vyd.* Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4.
- VALENTOVÁ, Lidmila. *Školní zralost. (Diagnostika, Intervence)*. In: Hadj Moussová, Z. a kol: Pedagogicko-psychologické poradenství II., Diagnostika. UK PedF, 2002. ISBN 80-7290-101-X.
- ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-262-0044-4.

Seznam online zdrojů

- [1] Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>
- [2] Plnění povinné školní docházky v zahraničí od 1. 9. 2017. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/plneni-povinne-skolni-dochazky-v-zahranici-od-1-9-2017>
- [3] Vyhláška č. 72/2005 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2022-02-7]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72>
- [4] Podpurná opatření ve vzdělávání. *Katalog podpurných opatření* [online]. 2021 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/2-podpurna-opatreni-ve-vzdelavani/>
- [5] Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/specialni-vzdelavani>

[6] Individuální vzdělávací plán. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2022-05-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/individualni-vzdelavaci-plan-1?lang=1#otazka1>

[7] Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/specialni-vzdelavani>

[8] Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 2022-02-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/specialni-vzdelavani>

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	30
Obrázek č. 2: Máte ve své třídě k dispozici asistenta pedagoga?	31
Obrázek č. 3: Do jaké míry souhlasíte se zařazením dětí se SVP do běžných tříd za předpokladu, že jsou mateřské školy na takové děti připraveny?.....	32
Obrázek č. 4: Myslíte si, že přítomnost dítěte se SVP Vám brání v plnohodnotném vzdělávání ostatních dětí?.....	32
Obrázek č. 5: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na zkušenostech a délce praxe pedagogů?.....	34
Obrázek č. 6: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na kvalitní profesní přípravě pedagogů?.....	35
Obrázek č. 7: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na přítomnosti asistenta pedagoga ve třídě?	35
Obrázek č. 8: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na materiálních podmínkách školy?.....	35
Obrázek č. 9: Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na úrovni poradenství (PPP, SPC)?.....	36

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Přínosy zařazení dětí se SVP do běžných tříd.....	34
Tabulka č. 2: Efektivní realizace inkluze.....	36
Tabulka č. 3: Rozhovory s respondenty.....	39

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazníkové šetření – seznam otázek.....	53
Příloha č. 2: Polostrukturovaný rozhovor – seznam otázek.....	55

Příloha č. 1: Dotazníkové šetření – seznam otázek

1. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
2. Jaká je délka Vaší praxe ve školství?
3. Máte zkušenost se zařazením dítěte se SVP do Vaší třídy?
4. Máte v současné době ve své třídě dítě se SVP?
5. Jaký má toto dítě převažující stupeň podpůrného opatření?
6. Máte ve své třídě k dispozici asistenta pedagoga?
7. Je dle Vašeho názoru přítomnost asistenta pedagoga přínosem nebo naopak rušivým elementem?
8. Jak probíhá individuální práce s dítětem se SVP?
9. S jakou publikací o inkluzi jste se již setkal/a?
10. Účastnil/a jste se někdy DVPP? (další vzdělávání pedagogických pracovníků)
11. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a kladně, vypište prosím, o jaký kurz se jednalo.
12. Do jaké míry souhlasíte se zařazením dětí se SVP do běžných tříd za předpokladu, že jsou mateřské školy na takové děti připraveny?
13. Myslíte si, že přítomnost dítěte se SVP Vám brání v plnohodnotném vzdělávání ostatních dětí?
14. Spolupracujete se SPC nebo jiným školským poradenským zařízením, které má v péči dítě navštěvující Vaši třídu?
15. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a kladně, vypište prosím, jak spolupracujete.
16. Máte zkušenost s vytvářením IVP pro dítě se SVP?
17. Jaké metody se Vám osvědčily při práci s dítětem se SVP?
18. Uveďte alespoň 3 bariéry, které považujete za klíčové při realizaci inkluze.
19. Uveďte, jaký přínos má podle Vás zařazení dítěte SVP do běžné třídy.
20. Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na zkušenostech a délce praxe pedagogů?
21. Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na kvalitní profesní přípravě pedagogů?
22. Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na přítomnosti asistenta pedagoga na třídě?
23. Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na materiálních podmínkách školy?

24. Do jaké míry závisí podle Vás inkluzivní vzdělávání na úrovni poradenství? (PPP, SPC)

25. Co by se podle Vás muselo objektivně (školy chtějí konat, ale nemohou) změnit, aby byla inkluze efektivně realizována.

26. Mohu Vás případně kontaktovat pro doplnění některých otázek formou rozhovoru?

Příloha č. 2: Polostrukturovaný rozhovor – seznam otázek

1. Jaký je Váš osobní názor na zařazení dětí se SVP do běžné třídy?
2. S jakými obtížemi jste se při práci s dětmi se SVP setkala?
3. Co považujete za přínosnou zkušenost při práci s těmito dětmi?